

Moderna Socijalna Kronika

113293
a

Bezbožni Komunizam

Suplex
6. II. 31

»Divini Redemptoris«

Svezak 28 - 29.

Taksa placena u 1000

Svezak Din 4.-

MOSK

»Modernu socijalnu kroniku« uređuju i izdaju zajednički H. K. A. »Domagoj« u Zagrebu i Zbor D. M. Z. Mosk želi upozoriti hrvatsku javnost na opasnosti, koje našemu narodu prijete od pogubnih ideja kapitalista, masonerije i marksista svih struja.

DOSADA SU RASPRODANI OVI SVESCI:

Sv. 1.—2. »Za obnovu socijalnog poretku«. Tri izdanja. —
Sv. 3. Dr. A. Matijević: »Zašto u Njemačkoj progone Židove?« —
Sv. 4. Dr. B. Perović: »Kapitalizam«. Dva izdanja. — Sv.
5. »Što je masonerija?«. Drugo izdanje. — Sv. 6. »Masonerija
u Hrvatskoj I. dio. — Sv. 7. Rys: »Kominterna«. — Sv. 8.
Dr. B. Perović: »Marksizam«. — Sv. 9. Lyszenko: »Ukrajina
u pandžama zvijeri«. — Sv. 11. I. S. Nilov: Selo u Rusiji. —
Sv. 12. Rys: »Tko vlada u Rusiji? — Židovi«. — Sv. 13. »Ži-
dovska masonerija«. — Sv. 19. O. dr. Perović: »Boljševizam«.

MOGU SE DOBITI OVI SVESCI:

Sv. 10. Bielawski : »Novi rat Rusije i Japana?«	Din 3.—
Sv. 14. Jan Jinar: »U Meksiku...«	Din 3.—
Sv. 15. Kako piše gospodin M. Krleža?	Din 3.—
Sv. 16.—17. Dr. S. Zimmermann: »Od materijalizma k religiji	Din 4.—
Sv. 18. Komunizam protiv vjere	Din 3.—
Sv. 20. Masonerija u Hrvatskoj II. dio	Din 3.—
Sv. 21. Masonerija u Hrvatskoj III. dio	Din 3.—
Sv. 22. RYS: Komunisti u Hrvatskoj	Din 3.—
Sv. 23. Dr. B. Perović: Komunističke krilatice	Din 3.—
Sv. 24. Prof. P. Grgec: Matija Gubec	Din 3.—
Sv. 25. Dr. B. Perović: Nova komunistička taktika na djelu	Din 3.—
Sv. 26. Masonerija u Hrvatskoj IV. dio	Din 3.—
Sv. 27. Razočarani komunisti	Din 3.—

U PRIPREMI SU OVI SVESCI:

»Što je masonerija« (Novo posve preudešeno izdanje). — »Ma-
sonerija i hrvatska emigracija«. — »Pozitivna kršćanska soci-
jalna nauka«. — »Psihoanaliza«. — »Marks i Hrvati«. —
»Istina o Španjolskoj«. — »Korporativizam«. — »Španjolska«.
— »Almanah Mosk«. — »Fizika i kršćanski svjetovni nazor«.

**NARUDŽBE SLATI NA ADRESU: UPRAVA »MOSK«,
ZAGREB, Kaptol 29.**

MOSK

MODERNA SOCIJALNA KRONIKA

Godina IV.

Travanj 1937.

Svezak 28.-29.

Svezak 28.-29. donosi ovaj sadržaj :

Svečana osuda komunizma	str. 3
»Divini Redemptoris«	„ 7
1. Držanje Crkve prema komunizmu	„ 8
2. Nauka i plodovi komunizma	„ 11
3. Svetila nauka Crkve	„ 21
4. Lijekovi i sredstva	„ 28
5. Predvodnici i pomoćnici u socijalnom djelu Crkve	„ 42
Zaključak	„ 53
Sadržaj	„ 55

S V E Z A K S T O J I D I N A R A 4.-

MOSK izlazi deset puta godišnje. Pretploata na seriju od 10 kom. Din 20. — Za uredništvo i vlasnika odgovara: Danijel Uvanović, Zagreb, Trenkova ul. I, II. — Tisak Nadbiskupske tiskare u Zagrebu, Kaptol 27. — Za tiskaru odgovara Stjepan Marinović, Zagreb, Kamaufova ulica 16. — Narudžbe, novac i reklamacije šalju se na upravu: Zagreb, Kaptol broj 29.

FRANJEVAČKA KNJIŽNICA	
INVENTARNI BROJ	SIGNATURA

NASLOVNA STRANA PRIKAZUJE NAJNOVIJU SLIKU
SV. OCA SNIMLJENU POSLIJE NEDAVNE BOLESTI.
VIDI SE I JASAN POTPIS SA DATUMOM.

NAKLADA MOSK / UREDNIŠTVO: ZAGREB, TRENKOVА ULICA 1/II
TISAK NADBISKUPSKE TISKARE U ZAGREBU, KAPROL 27 - ZA TISKARU
ODGOVARA: STJEPAN MARINOVIĆ, ZAGREB, KAMAUFJAVA ULICA 16.

Svečana osuda komunizma

Jedna je od najznačajnijih osebina Pija XI., da je preko mnogobrojnih audijencija u neprestanom dodiru sa vjernicima. I u dubokoj starosti sa osobitim veseljem prima hodočasnike sa svih strana svijeta. Koji put audijencije traju i po nekoliko sati dnevno. Za svakoga sv. Otac nade prikladnu i značajnu riječ. To je prilika, kada se sv. Otac obraća ne samo prisutnima, nego i svima vjernicima. To su ujedno i jedine javne izjave sv. Oca o aktuelnim pitanjima.

Nedavna teška i dugotrajna bolest zapriječila je stalan dodir Pija XI. sa vjernicima. U dugim časovima teške bolesti i popraćene besanicom, dok su se stotine miliona vjernika krijepile snom, mislio je Namjesnik Kristov na svoje stado. Mislio je osobito na svoju progonjenu djecu i na opasnosti koje prijete čitavom čovječanstvu. Plod toga razmišljanja bile su tri značajne enciklike. Najprvo enciklika »Divini Redemptoris« o »bezbožnom komunizmu«, zatim enciklika »Mit brennende Sorge« u položaju Crkve u Njemačkoj te konačno enciklika »Nos es muy conocida« o vjerskom položaju u Meksiku. Na taj način je Uskrs 1937. nazvan »Uskrsom triju encikliku«.

Dok su dvije enciklike upućene episkopatima pojedinih zemalja (Njemačke i Meksika), dotle je prva enciklika o komunizmu upućena čitavom katoličkom svijetu. Sve ove tri enciklike nose posebnu karakteristiku, da se u njima jasno razabire lični stil svetoga Oca. U svakoj od tih encikliku možemo osjetiti ne samo veličinu i ljepotu katoličke nauke, nego i toplo srce Oca kršćanstva, časnoga starca Pija XI.

Enciklika o komunizmu dolazi u najzgodniji čas. Čitav kršćanski svijet je u teškoj brizi radi novih i novih nasrtaja komunizma. Biskupi svih zemalja ustaju protiv komunizma. Ali

uz sve to je nedostajao dokumenat izdan sa najvišega mjesto, jer ni jedna vjerska i moralna vlast na zemlji ne može biti uspoređena sa svetom Stolicom. Nitko na zemlji nije tako suvereno neovisan o svim zemaljskim utjecajima kao Vatikan. Jedini Rim prima iz čitavoga svijeta brojne informacije o komunizmu i jedino sv. Otac o njemu može izreći sud, protiv kojega nema priziva.

Enciklika je objavljena u oči blagdana sv. Josipa. Prvi je utisak, da se enciklika odlikuje snažnim izrazom, bogatstvom misli i neobičnom uvjerljivošću, a nada sve se osjeća očinsko srce Kristova Namjesnika. Odmah u početku su riječi, koje diraju u srce. Riječ je o izgubljenom raju... Kroz stoljeća se javljaju zablude, koje dolaze često od pokvarena srca, ali su najteže one zablude, u koje je čovjek zapao tražeći izgubljeni raj. I svakoga puta, kad prode jedno razdoblje, u kojim se čovječanstvo zanosilo za kakvu kriju ideju, skupa s njime je sahranjena i propala nada u sreću na ovoj zemlji.

Drugi snažni motiv je misao Otkupljenja. Jakim riječima je izložena kriva nauka o spasenju i tajna komunističke mistike, koja hipnotizira i fanatizira mase.

Kada temeljitiye pročitamo encikliku, osjetimo nešto sasvim različito, nego kad čitamo političku ili ekonomsku kritiku marksizma. U tim dokumentima je tako malo poznavanja ljudske duše. U tim studijama ne nalazite ništa o nečovječnosti suvremenih pokreta masa. Oni koji pišu nemaju smjelosti, da u njih proniknu do dna, jer i sami drhšću pred ponorom, koji se pred njima otvara. Nitko do svetoga Oca ne može u onakovoj punini istaknuti dostojanstvo ČOVJEKA, u kojem Crkva gleda sliku samoga Boga. Nitko ne može onako dirljivo progovoriti o ponižavanju čovjeka, obitelji i društva sa strane od boljševizma do onoga, koji je čuvar i izvor čiste vjere. Najplemenitiji ljudi, koji su se odvojili od tog izvora u opasnosti su, da im pogled bude zamračen i samo tako možemo tumačiti one užase počinjene u Meksiku, Rusiji i sada u Španjolskoj.

Osobito je značajan treći dio enciklike, u kojemu sveti Otac protiv komunističke utopije postavlja kršćansku realnost. Kršćanska istina i stvarnost su neovisne o volji ljudi. Bog, koji je vrhovna realnost, ne postoji zato jer ljudi u njega vjeruju, nego ljudi u njega vjeruju, jer On postoji. U ovom dijelu enciklike ne čitamo samo suha izlaganja učenjaka. Riječi enciklike prodiru duboko i diraju srce. One su žarki izvor svijetla, koje obasjava čovjeka sa svih strana. Tamo je pokazano pravo mjesto: čovjeka, kao pojedinca, kao člana obitelji, kao člana društva; čovjeka u ekonomskom životu i u životu države. Sve to skupa pravi harmoničnu sliku pravoga kršćanskog poretku. To je kršćanska istina suprotstavljena laži komunizma.

U času, kad se toliko barata sa lažnim masonskim i komunističkim humanitarizmom treba upozoriti na isticanje vrijednosti ljudske ličnosti u ovoj enciklici. Ako se zabacuje lažni liberalizam to nije, da bi mjesto njega došao kolektivistički teror, koji je zakonito dijete liberalizma, nego radi toga, da se istakne prava sloboda, koja izlazi iz Evandelja i iz crkvene nauke. Ovaj odlomak baca upravo proročko svijetlo na budućnost. Poslije užasa nivelačkog kolektivizma mora doći razdoblje nove slobode, ali prave slobode djece Božje. Čovjek će opet biti slobodan, ali tek onoga časa, kad padnu sramotni lanci kolektivizma i mjesto tih lanaca nedostojnih čovjeka dodu veze moralnoga reda, koji čovjek opet mora priznati.

Sveti Otac iznosi i sredstva, kojima Crkva ima braniti sebe i društvo od kolektivizma. Ako se ta sredstva budu upotrebljavala u dovoljnoj mjeri i ako i država učini ono što na nju spada, tada narodima mogu biti prišteđeni užasi i patnje, koje sobom dovodi provedba protuprirodnih nauka. Taj napor za obranu od komunizma ne prelazi ljudsku snagu. Što više, braniti se od komunizma i nije tako teško, samo treba htjeti. Radi toga su posljednje glave enciklike prožete vedrim optimizmom. Tako i treba. Vojska, koja strepi pred neprijateljem, vojska, koja sumnja u svoju snagu, ne može pobijediti.

Enciklika ima i vanredno veliku političku aktuelnost. Sveti Otac je u vrijeme pučkofrontaške propagande za suradnju demokracije i komunizma, a tobože za obranu demokracije pokazao, da je to zabluda. Komunizam i sloboda se isključuju. Snažnim riječima su osudena zlodjela Pučke fronte u Španjolskoj i katolici su upozoreni, da ni na jednom području ne suraduju sa komunistima.

Još par riječi o odjeku enciklike. Čitava svjetska štampa donijela je izvatke iz enciklike, dakako osim štampe u Sovjetskoj Rusiji. Siromašni ruski, ukrajinski, georgijanski i ostali »slobodni« narodi SSSR ne smiju ništa doznati o riječima Namjesnika Kristova. Komunistička štampa u Europi ipak nije mogla sakriti svojim čitateljima, da je sv. Otac osudio komunizam, pa je proglašila, da je papa »fašist«, jer njima je svaki neprijatelj komunizma fašist. Ali njihovo zaprepaštenje je bilo golemo, kad je par dana kasnije u Njemačkoj sa svih propovjedaonica pročitana enciklika o položaju Crkve u Njemačkoj. U toj enciklici su oštro osuđeni rasizam, novo poganstvo i druge zablude nacionalsocijalističke Njemačke. Komunisti su morali prestati govoriti o papi »fašisti«, jer papa ustaje protiv svake zablude. On stoji iznad svake stranke i jedino je u službi kršćanske istine i čudoreda. Doskora će komunisti započeti novim optužbama. Ali svatko tko ima zdrav razum i tko pročita ovu encikliku vidjet će, da je sveti Otac tako visoko iznad njihove mržnje i kleveta i da je ova enciklika došla u pravi čas, da čovječanstvo upozori na tešku opasnost, koja mu prijeti.

DIVINI REDEMPTORIS

1. — Božanskoga Spasitelja obećani dolazak zabilježen je na prvoj stranici povijesti čovječanstva. Tako je čvrsta nada u bolja vremena ublaživala oplakivanje izgubljenoga raja i pratila ljudski rod na njegovu teškom putu. Ali kad se navršilo vrijeme, Spasitelj svijeta je došavši na zemlju iskupio obećanje i započeo novu univerzalnu civilizaciju, kršćansku civilizaciju, koja je mnogo savršenija od svega napretka, koji je do tada bio velikim trudom izgradio čovjek u nekim najviše privilegiranim narodima.

2. — Ali borba između dobra i zla ostala je na svijetu kao žalosno nasljedstvo istočnoga grijeha. Stari napasnik nije nikada prestao varati čovječanstvo lažnim obećanjima. Radi toga je tokom stoljeća jedan prevarat slijedio iza drugoga sve do revolucije naših dana, koja je negdje već izvršena, a drugdje je ozbiljna prijetnja. Za tu revoluciju se može kazati, da po opsežnosti i nasiljima nadvisuje sve ono što smo doživjeli u prijašnjim progonima Crkve. Čitavi narodi se nalaze u opasnosti, da zapadnu u barbarstvo strašnije od onoga, u kojemu je čamila većina čovječanstva prije dolaska Spasiteljeva.

3. — Ova opasnost, kako ste već sigurno razumjeli, jest boljševički i bezbožni komunizam, koji ide za temeljitim prevaratom socijalnoga poretku i rušenjem samih temelja kršćanske civilizacije.

1. Držanje Crkve prema komunizmu

Prijašnje osude

4. — Pred takovom opasnošću Crkva nije mogla šutjeti i nije šutjela. Posebno nije šutjela Apostolska Stolica, koja znade, da je njezina najspecijalnija misija obrana istine i pravde i svih onih vječnih dobara, koje komunizam ne priznaje i pobija. Od vremena, kad su učeni krugovi htjeli oslobođiti čovječju civilizaciju od veza morala i religije, Naši Predčasnici su otvoreno i izričito upozoravali svijet na posljedice dekristijanizacije ljudskoga društva. Što se tiče komunizma, već godine 1846. naš Predčasnik, slavne uspomene Pijo IX. izrekao je svečanu osudu, potvrđenu kasnije u Syllabus-u, protiv »one sramotne nauke takozvanoga komunizma, posve protivne istome prirodnog pravu, nauke, koja bi, kad bi jednom bila ostvarena, dovela do radikalnoga uništenja prava sviju stvari, vlasništva, pa i samoga ljudskoga društva«.¹ Kasnije, drugi naš predčasnik, neumrle uspomene Leon XIII., u Enciklici »Quod Apostolici Muneris« definiraо ga je kao »rušilačku kugu, koja napada samu srž ljudskoga društva i vodi ga u propast«² i sa jasnom

¹ Enc. »Qui pluribus«, 9. studenog 1846. Acta Pii IX. vol. I, p. 13. — Cf. Syllabus, § 4. A. A. S., vol. III. p. 170.

² Enc. pismo »Quod Apostolici Muneris«, 28. prosinca 1878.: Acta Leonis XIII., vol. I, p. 46.

vizijom pokazivaše, da bezbožni pokreti masa u vrijeme tehnicizma vuku podrijetlo iz one filozofije, koja je već stoljećima nastojala odijeliti život i znanost od vjere i crkve.

Čini sadašnjega pontifikata

5. — I mi smo za vrijeme Našeg Pontifikata često i osobito ustrajnošću upozoravali na bezbožne struje, koje su stalno u opasnom porastu. Kada se god. 1924. Naša pomoćna misija povratila iz Sovjetskog Saveza, Mi smo u posebnoj alocuciji upućenoj na čitav svijet govorili protiv komunizma.³ U našim enciklikama *Miserentissimus Redemptor*⁴, *Quadragesimo anno*⁵, *Caritate Christi*⁶, *Acerba Animi*⁷, *Dilectissima Nobis*⁸, svečano protestirali smo protiv razularenih progona u Rusiji, u Meksiku i u Španjolskoj. Još nije zamro općeniti odjek onih alocucija, koje smo izrekli prošle godine prilikom otvorenja svjetske izložbe katoličke štampe i prilikom audijencije španjolskim bjeguncima i Našega božićnog govora na radiju. Čak i najzakletiji protivnici Crkve, koji iz Moskve upravljaju ovom borborom protiv kršćanske civilizacije, sa svojim neprekidnim napadajima riječju i činom svje-

³ 18. prosinca 1924. A. A. S., vol. XVI. (1924), pp. 494—495.

⁴ 8. svibnja 1928.: A. A. S., vol. XX (1928), pp. 165—178.

⁵ 15. svibnja 1931.: A. A. S., vol. XXIII. (1931), pp. 177—228.

⁶ 3. svibnja 1932.: A. A. S., vol. XXIV (1932), pp. 177—194.

⁷ 29. rujna 1932.: A. A. S., vol. XXIV (1932), pp. 321—332.

⁸ 3. lipnja 1933.: A. A. S., vol. XXV (1933), pp. 261—274.

doče, da je papinstvo i u našim danima vjerno nastavilo čuvanjem svetinja kršćanske vjere i da je češće i uvjerljivije nego ikoja druga javna zemaljska vlast upozoravalo na komunističku opasnost.

Potreba novoga svečanog dokumenta

6. — Ali usprkos ovim opetovanim očinskim opomenama, koje ste vi, Časna Braćo, na veliko naše zadovoljstvo, tako vjerno dostavili i tumačili vjernicima u tolikim vašim nedavnim, pa i zajedničkim pastirskim pismima, opasnost je radi utjecaja sposobnih agitatora iz dana u dan sve teža. Radi toga držimo, da nam je dužnost ponovno podići glas sa još svečanijim dokumentom, kao što je to običaj ove Apostolske Stolice, Učiteljice istine kao i radi toga, što jedan takav dokumenat želi čitav katolički svijet. Nadamo se, da će odjek našega glasa doprijeti posvuda gdje se nalaze mozgovi sljubodni od predrasuda i srca koja iskreno žele dobro čovječanstva, tim više, što je Naša riječ sada žalosno potvrđena slikom gorkih plodova subverzivnih ideja. Sve to smo Mi predvidjeli i navijestili. Žalosne činjenice se strahotno množe ili kao stvarnost u zemljama, u kojima one vladaju ili kao prijetnja u svim ostalim zemljama svijeta.

7. — Mi dakle želimo još jedamput kao u kratkoj sintezi izložiti načela bezbožnoga komunizma, kako se ona manifestiraju poglavito u boljševizmu i pokazati njegove metode akcije. Ovim krivim načelima suprotstaviti ćemo svjetlu nauku Crkve i svojski ponovno i uporno preporučiti sredstva, kojima kršćanska civilizacija, jedina *Civitas uistinu humana* može biti spašena od ovoga đavolskoga bića i još više unaprijeđena za pravu dobrobit čovječanstva.

2. Nauka i plodovi komunizma

Nauka

Lažni ideal

8. — Današnji komunizam, na još očeviđniji način nego slični pokreti u prošlosti, krije u sebi ideju lažnoga spasenja. Pseudo-ideal pravednosti, jedнакosti i bratstva u radu, prožimlje čitavu njegovu nauku stanovitim krivim misticizmom, koji mnoštvu zamamljenu varavim obećanjima daje zarazni polet i oduševljenje, osobito u vremenima kao što su naša, kad radi loše podjele dobara vlada neobična bijeda. Ovaj se pseudo-ideal k tome još hvali kao da je začetnik stanovitoga gospodarskoga napretka, koji se, u koliko je realan, može objasniti drugim uzrocima, kao što su pospješenje industrijske proizvodnje u zemljama, koje toga skoro nisu ni imale, iskorišćavanjem prirodnih bogatstava, upotrebom brutalnih sredstava, da bi se izveli znatni radovi malenim troškom.

Evolucionistički Marxov materijalizam

9. — Nauka, koju komunizam sakriva pod često tako zavodljivim prividnostima, u biti se danas temelji na načelima dijalektičkoga i historijskoga materijalizma, koji je propovijedao Marx, a teoretičari boljševizma pretendiraju, da su im jedini autentični tumači. Ova doktrina naučava, da ne

postoji nego jedna jedina realnost, materija, sa njezinim slijepim snagama. Biljka, životinja, čovjek rezultat su njezine evolucije. Isto i ljudsko društvo nije drugo nego pojava i oblik materije, koja se razvija na rečeni način i po neotklonivoj nuždi teži, kroz stalni sukob snaga, prema konačnoj sintezi: društvu bez klasa. U takovojoj doktrini, kao što je očito, nema mješta za ideju o Bogu, ne postoji razlika između duha i materije, između tijela i duše; nema života duše poslije smrti i po tome nikakove nade u drugi život. Insistirajući na dijalektičkoj strani svoga materializma, komunisti tvrde, da sukob, koji svijet vodi prema konačnoj sintezi može biti radom ljudi pospješen. Radi toga nastaje zaoštiti antagonizme, koji nastaju između različitih društvenih klasa. Klasna borba sa svojom mržnjom i svojim razaranjem uzima lik svetoga rata za napredak čovječanstva. Nastaje, da sve snage, pa kojegod one bile, a koje se odupiru ovim sistematskim nasiljima, budu uništene kao neprijatelji ljudskoga roda.

Sudbina ljudske ličnosti i obitelji

10. — Osim toga komunizam čovjeka lišava njegove slobode, duhovnoga načela njegovog moralnog djelovanja, oduzimlje svako dostojanstvo ljudskoj ličnosti i svaku moralnu kočnicu slijepih nagona. Čovjeku pojedincu u odnosu prema kolektivu nije priznato nikakovo prirodno pravo ljudske ličnosti, pošto je ona u komunizmu neznatni kotačić sustava. U odnosima između čovjeka i čovjeka ističe se načelo apsolutne jednakosti i niječu svaka hijerarhija i svaki autoritet, uspostavljen od Boga, pa i autoritet roditelja. Sve ono što među ljudima postoji od

tako zvane vlasti podređenosti, sve to potječe od kolektiva kao prvoga i jedinoga izvora. Isto tako je uskraćeno pojedincima pravo posjedovanja prirodnih dobara i sredstava proizvodnje, jer da su oni izvor drugih dobara i da njihovo posredovanje dovodi do gospodstva jednoga čovjeka nad drugim. Radi toga mora biti radikalno uništena ova vrsta privatnoga vlasništva, kao prvoga izvora svakoga gospodarskoga zarobljivanja.

11. — Niječući ljudskome životu svaki sveti i duhovni karakter, takova nauka ženidbu i obitelj nužno promatra kao umjetnu i civilnu ustanovu i posljedicu stanovitoga gospodarskog sustava. Zanijekano je postojanje ženidbenih veza pravno moralne naravi, veza koje bi bile neovisne od mušica pojedinaca ili kolektiva, pa se dosljedno braku oduzima nerazrješivost. Posebno za komunizam ne postoji nikakova povezanost žene sa kućom i obitelji. Komunizam, proglašujući načelo ženske emancipacije, trga ženu od domaćega života i od skrbi za djecu, da bi je mogao upregnuti u javni život i kolektivističku produkciju u istoj mjeri, koliko i čovjeka, a kolektivu prepušta brigu za porod i ognjište. Konačno je roditeljima zanijekano pravo odgoja, jer komunisti smatraju, da je odgoj isključivo pravo zajednice i roditelji ga smiju vršiti samo u njezino ime i kao njezini predstavnici.

Što spremaju društvu?

12. — Što bi se pak dogodilo od ljudskoga društva, koje bi bilo sazданo na takovim materijalističkim temeljima? To bi bio kolektiv bez ikakova autoriteta osim onog, koji proizlazi iz gospodarskog

sustava. On bi imao kao jedinu misiju proizvodnju dobara putem kolektivnoga rada, a kao jedini cilj uživanje zemaljskih dobara u raju u kojem bi svaki »dao prema svojoj snazi, a primao bi prema svojim potrebama«. Komunizam priznaje kolektivu pravo ili čak neograničenu vlast, da natjera pojedince na kolektivni rad, bez obzira na njihovu ličnu sreću, pa i protiv njihove volje, pa ako treba i nasiljem. U takovom bi društvu, koliko moral, toliko pravni poredak bili samo emanacija odnosnoga gospodarskog sustava. Dakle zemaljskoga su podrijetla i prema tome promjenljivi i nepostojani. Ukratko, ide se za ostvarenjem nove epohe i nove civilizacije, koja bi bila samo plod slijepе evolucije: bilo bi to »čovječanstvo bez Boga«.

13. — Kada poslije pristankom sviju bude ostvaren kolektivni ideal, u takovom utopističkom stanju društva bez ikakovih klasnih razlika, politička država, koja je sada shvaćena samo ko oruđe gospodovanja kapitalista nad proletarijatom, izgubit će svaki razlog opstanka i »isčeznuti će«. Ipak, dok se ne ostvare ta blažena očekivanja, država i državna vlast su za komuniste najuspješnije i najopćenitije sredstvo za postizavanje njihovog cilja.

14. — Eto, novoga tobožnjeg Evandelja, koje boljševički i bezbožnički komunizam navješćuje čovječanstvu kao riječ spasa i izbavljenja! Eto sustava, punog pogrešaka i sofizama, koji je u suprotnosti i sa razumom i sa božanskom objavom; sustava, koji ruši socijalni poredak, jer je isto što i rušenje samih njegovih temelja; sustava, koji ne priznaje pravo podrijetlo prirode i cilj države, koji negira prava ljudske osobe, njezino dostojaństvo i slobodu.

Širenje komunizma

Lažna obećanja

15. — Ali kako se moglo desiti, da jedan takav sustav, koji je znanost davno pregažila i koji je realnost prakse oprovrgnula; kako se moglo doći, da se ipak takav sustav mogao naglo proširiti u svim dijelovima svijeta? To je radi toga, što je vrlo malo njih moglo proniknuti u pravu narav komunizma. Većina njih popušta napasti, koja se spretno predstavlja u liku najzamarnijih obećanja. Pod izlikom da se radi samo o poboljšanju sudbine radnih klasa, o uklanjanju realnih zloupotreba do kojih dovodi liberalna ekonomija; da se radi o postizavanju pravednije podjele zemaljskih dobara (sve su to bez sumnje pravedne težnje) i koristeći se svjetskom gospodarskom krizom, komunizam uspijeva privući u područje svoga utjecaja i one slojeve puka, koji iz načela odbijaju svaki materijalizam i svako nasilje. I pošto se u svakoj zabludi nalazi i dio istine, ova strana istine, koju smo istaknuli, lukavo isticana u zgodno vrijeme i na zgodnom mjestu, a s druge strane prikrivanje odvratne i neljudske okrutnosti načela i metoda komunizma, zavode i duhove, koji nisu vulgarni, tako da i oni postaju njeđovi apostoli kod mladih inteligencija, koje još nisu u stanju, da same opaze prave zablude sustava. Komunistički vođe uz to umiju iskoristiti rasne antagonizme, sporove i opoziciju u različitim političkim sustavima, a konačno i dezorientaciju u taboru bezbožne znanosti, pa se tako uvlače na sveučilišta i time podupiru načela svoje nauke pseudo-znanstvenim razlozima.

Liberalizam je pripremio put komunizmu

16. — Da bi shvatili kako je komunizmu uspjelo da ga bez daljnje prihvati tolika masa radnika, moramo se sjetiti, da su oni već bili pripravljeni moralnom i vjerškom zaruštenošću, u koju ih je bacila liberalna ekonomija. Zbog rada i u nedjelju i blagdane radnici nisu imali vremena niti za najvažnije vjerske dužnosti. Nije se mislilo na gradnju crkava u blizini tvornica, ni na to, da se olakša rad svećeniku. Što više, nastojalo se oko pozitivnoga promicanja laicizma. Sada se sabire nasljedstvo pogrešaka, na koje su Naši Predčasnici i Mi sami toliko puta upozorili. I nije čudo, da se u svijetu, koji je već prilično dekristijaniziran, šire komunističke zablude.

Spretna i golema propaganda

17. — Osim toga tako brzo širenje komunističkih ideja, koje prodiru u sve zemlje, male i velike, prosvijećene i zaostale, tako da ni jedan zakutak zemlje nije sloboden od njih, tumači se uistinu đavolskom propagandom, kakove svijet možda nikada nije video; propagandom upravljanom iz jedinoga središta i koja se vrlo spretno prilagođuje prilikama različitih naroda; propagandom, koja preko letaka, časopisa, u kinima, kazalištima, preko radija, pa čak i preko sveučilišta malo pomalo prodire u sve, pa i najbolje slojeve, a da pojedinci skoro i ne opaze otrov, koji sve više obuzima pameti i srca.

Urota šutnje u stampi

18. — Treća vrlo moćna pomoć širenju komunizma jest prava urota šutnje u golemom dijelu

svjetske štampe, koja nije katolička. Kažemo, urota, jer se drugačije ne može protumačiti, da je štampa koja tako pohlepno daje publicitet i najmanjim dnevnim incidentima, mogla toliko vremena šutjeti o strahotama počinjenima u Rusiji, u Meksiku i u velikom dijelu Španjolske, i da relativno malo govori o tako opasnoj svjetskoj organizaciji, kao što je moskovski komunizam. Ova urota je djelomično posljedica političke sljepoće, a djelomično je favorizirana od različitih tajnih sila, koje već dugo nastoje oko rušenja kršćanskoga socijalnog poretku.

Žalosne posljedice

Rusija i Meksiko

19. — Međutim već imamo pred sobom bolne posljedice ove propagande. Gdje se komunizam mogao učvrstiti i zagospodariti — a tu mislimo sa posebnim očinskim osjećajima na narode Rusije i na Meksiku — tamo je nastojao svim sredstvima srušiti (i to otvoreno proglašuje) kršćansku civilizaciju i religiju sve do temelja, gušeći u srcu ljudi, a osobito omladine, svaku uspomenu na njih. Biskupi i svećenici su gonjeni, osuđivani na prisilne rade, strijeđani i umorenji na nečovječne načine; obični svjetovnjaci su radi toga, što su branili vjeru bili osumnjičeni, zlostavljeni, progonjeni, bacani u zatvor i izvođeni pred sudove.

Strahote komunizma u Španjolskoj

20. — Pa i tamo se, gdje — kao u našoj predragoj Španjolskoj — komunistički bič nije imao dovoljno vremena da dade osjetiti sve plodove svo-

jih teorija, razulario tim većim bijesom. Nije samo srušena ova ili ona crkva, ovaj ili onaj samostan, nego, u koliko je to moguće ruše svaku crkvu, svaki samostan i svaki trag kršćanske vjere, pa makar je povezan uz znamenite spomenike znanosti i umjetnosti! Komunistički bijes se ne zadovoljava ubijanjem biskupa i tisuća svećenika, redovnika i redovnica, tražeći upravo na poseban način one, koji su se što većom ljubavlju skrbili za radnike i siromahe, nego je postigao daleko veći broj žrtava među svjetovnjacima svih staleža, koji sve do danas, može se reći dnevno, bivaju ubijani u grupama samo radi toga, jer su dobri kršćani ili barem protivnici komunističkoga bezboštva. I takovo užasno rušenje izvršava se sa toliko mržnje, barbarstva i za naše stoljeće skoro nevjerojatnom okrutnošću. — Ne može biti privatnika, koji mudro misli, niti državnika, svijesna odgovornosti, a da ne zadrhće na pomisao, da će se možda ono što se danas događa u Španjolskoj, sutra ponoviti u ostalim civiliziranim državama.

Prirodni plodovi sustava

21. — Ne može se kazati, da su takove okrutnosti samo prolazna pojava, koja nužno prati svaku revoluciju, da su to osamljeni ekscesi očaja, koji su zajednička oznaka svih ratova; ne, to su prirodni plodovi sustava, kojemu manjka svako unutarnje obuzdavanje. Ljudima je potrebito obuzdavanje, pa radilo se o društvu ili pojedincu. I barbarski narodi su obuzdavani po prirodnome zakonu, koji je od Boga usađen u srce svakoga čovjeka. I kad je taj zakon bio bolje održavan, vidjeli smo, kako se stari narodi dižu do veličine, koja još zablješćuje i više

nego bi trebalo, neke površne povjesničare ljudskoga roda. Ali ako se iz srca ljudi isčupa i sama misao o Bogu, njih strasti nužno tjeraju do najokrutnijega barbarstva.

Borba protiv svega božanskoga

22. — Sada upravo gledamo po prvi put u povijesti prizore hladno promišljene i brižno pripremljene borbe čovjeka »protiv svega, što se zove Bog ili se poštuje kao Bog.«⁹ Komunizam je po svojoj naravi protujerski i vjeru smatra »opiumom naroda«, jer da vjerska načela, koja govore o životu preko groba odvraćaju proletarijat od nastojanja oko ostvarenja sovjetskoga raja, koji je od ovoga svijeta.

Terorizam

23. — Ali ne može se nekažnjeno vrijeđati prirodne zakone i njihova Tvorca. Komunizam nije mogao i ne će moći postići svojih namjera ni na čisto gospodarskom području. Istina je, da je u Rusiji mogao postići, da se prodrmaju ljudi i stvari od duge vjekovne ustajalosti, i da se upotrebom svake vrsti sredstava, često bez skrupula, postigao kakav gospodarski uspjeh, ali znademo iz nesumnjivih svjedočanstava i to upravo najnovijih, da ni na tom području nije postignut obećani cilj, a da i ne govorimo o ropstvu, koje je pomoću terora nametnuto milijunima ljudi. I na gospodarskom području potrebiti su moral i neki moralni osjećaj odgovornosti, kojima nema mjesta u sustavu tako materijalistič-

⁹ II. Sol. II, 4.

kom, kao što je komunizam. Da bi nadomjestili taj osjećaj ne preostaje im nego teror, koji vidimo upravo sada u Rusiji, gdje se stari drugovi u urotama i borbama međusobno uništavaju. Provodi se teror, kojim se u ostalom ne mogu ukloniti ni iskvareni običaji ni raspadanje socijalne zajednice.

Očinska misao za potlačene narode u Rusiji

24. — Ovim ipak ni na kakav način ne želimo osuditi široke mase narodâ Sovjetske Unije, za koje gojimo najživljje očinske osjećaje. Znademo, da mnogi od njih stenju pod tvrdim jarmom nasilno im nametnutim od ljudi, koji su većim dijelom tudi interesima zemlje. Priznajemo, da su mnogi od njih bili zavedeni varavim nadama. Mi ustajemo protiv sustava, njegovih tvoraca i njegovih krivaca, koji su smatrali Rusiju za najpodesniji teren za provođenje u praksi sustava, koji je već izradivan decenijima i da ga odatle nastave propagirati po čitavom svijetu.

3. Svijetla nauka Crkve

25. — Kad smo tako izložili pogreške, nasilna i prevarna sredstva boljševičkoga i bezbožnoga komunizma, sada je vrijeme, da im ukratko suprotstavimo pravi pojam o tome, što je »Civitas humana«, ljudsko društvo, kakovo mora biti po razumu i po objavi sačuvanoj u Crkvi, koja je Magistra gentium (učiteljica narodâ) i koju nauku Vi već poznate.

Bog je vrhovna realnost

26. — Iznad svake druge realnosti stoji najviše, jedino vrhovno Biće, Bog, svemogući Stvoritelj svih stvari, premudri i najpravedniji Sudac svih ljudi. Ta vrhovna realnost, Bog, jest najapsolutnija osuda besramnih laži komunizma. I uistinu, Bog jest i to ne radi toga, što ljudi u Njega vjeruju, nego zato jer postoji radi toga u Njega vjeruje i moli Mu se svaki onaj, koji ne zatvara dobrovoljno oči pred istinom.

Čovjek i obitelj u svijetlu vjere i razuma

27. — Što se tiče čovjeka i onoga što o njemu kažu razum i vjera, Mi smo o tome osnovne točke izložili u Enciklici o kršćanskom odgoju.¹⁰ Čovjek

¹⁰ Enc. pismo »Divini illius Magistri«, 31. prosinca 1929. A. A. S., vol. XXII, 1930. pp. 49—86.

ima duhovnu i besmrtnu dušu; on je osoba, koju je Stvoritelj divno obdario darovima tijela i duha, pravi »mikrokozam«, maleni svijet, kao što su govorili stari, jer vrijedi daleko više od čitavoga svijeta bez duše. On u ovom i u drugom životu ima samo Boga kao konačni cilj. Po milosti posvećujućoj je podignut na stepen djeteta Božjega i utjelovljen je kraljevstvu Božjem u mističnom tijelu Kristovom. Dosljedno ga je Bog obdario mnogostrukim i raznolikim prerogativama: pravom na život, pravom na tjelesni integritet, pravom na sredstva potrebita za život; pravom da teži k svom posljednjem cilju putem zacrtanim od Boga; pravom na udruživanje, na privatno vlasništvo i upotrebu vlasništva.

28. — Kao brak tako i pravo na njegovu prirodnu uporabu jesu božanskoga podrijetla. Tako su također ustrojstvo i temeljne prerogative obitelji određene i fiksirane od samoga Stvoritelja, a ne vlašću ljudi ili ekonomskim faktorima. U enciklici o kršćanskom braku¹¹ i u drugoj gore spomenutoj enciklici o odgoju, opširno smo govorili o ovom predmetu.

Narav društva

Uzajamna prava i dužnosti čovjeka i društva

29. — Ali Bog je u isto vrijeme smjestio čovjeka u ljudsko društvo, kao što traži sama narav čovjeka. U nakanama Stvoritelja društvo je prirodno sredstvo, kojim se čovjek može i mora služiti, da

¹¹ Enc. pismo *Casti Conubii*, 31. prosinca 1930. — A. A. S., vol. XXII. 1930., pp. 539—592.

bi postigao svoj cilj, jer je društvo radi čovjeka, a nije čovjek radi društva. To se ne mora shvatiti u duhu individualističkoga liberalizma, koji podređuje društvo egoističkoj uporabi individua; nego samo u smislu da, posredstvom organske zajednice sa društvom i na temelju uzajamne suradnje, svima mora biti omogućeno ostvarenje prave zemaljske sreće. Osim toga to znači, da se u društvu razvijaju sva individualna i socijalna svojstva, ucijepljena u ljudskoj náravi; svojstva koja, nadvisujući časoviti neposredni interes, u društvu odrazuju božansko savršenstvo, što nije moguće, kad je čovjek izoliran. Ali čak i ovaj posljednji cilj uređen prema čovjeku, da upozna tu sliku da nju učini Bogu ugodnom božanskoga savršenstva, hvalom i čašćenjem uzdigao svome Stvoritelju. Jedino čovjek, čovječja osoba, a ne bilo kakovo ljudsko društvo obdaren je razumom i moralno slobodnom voljom.

30. — Ali pošto se čovjek ne može riješiti dužnosti, koje ga po Božjoj odredbi vežu sa ljudskim društvom, predstavnici vlasti imaju pravo, da ga u slučaju, kada se on ilegitimno ustručava, prisile na vršenje vlastite dužnosti; ali isto tako društvo ne može čovjeka lišiti ličnih prava, koja mu je udijelio Stvoritelj, a od kojih su najvažnija od nas već spomenuta; niti mu smije iz principa onemogućiti njihovu uporabu. Dakle je u skladu sa razumom i razum traži, da na koncu konca sve zemaljske stvari budu na korist i dobro ljudskoj osobi, da bi čovjek po njima našao put k Stvoritelju. Na čovjeka i čovječju osobu se primjenjuje ono, što je Apostol Naroda pisao Korinćanima o ekonomiji ljudskoga spasenja: »Sve je vaše, vi ste Kristovi, Krist

je Božji».¹² Dok komunizam osiromašuje ljudsku osobu, izvrćući pojmove odnosa čovjeka i društva, razum i objava eto dižu čovjeka tako visoko!

Gospodarski i socijalni poredak

31. — O ekonomsko socijalnom poretku direktivni principi su izloženi u socijalnoj enciklici Leona XIII. o radničkom pitanju,¹³ a u Našoj enciklici o obnovi društvenoga poretka¹⁴ su prilagođeni zahtjevima našega vremena. Uz to smo, ponovno insistirajući na vjekovnoj doktrini Crkve o individualnom i socijalnom karakteru privatnoga vlasništva, precizirali prava i dostojanstvo rada, odnose djelotvorne međusobne potpore i pomoći, koja mora postojati između onih koji imaju kapital i onih koji rade; plaću, koju na temelju stroge pravde ima dobiti radnik za sebe i za svoju obitelj.

32. — U toj istoj našoj Enciklici smo pokazali, da sredstva za spasenje današnjega svijeta od žalosnoga uništenja, u koji ga je srušio amoralni liberalizam, ne nalazimo ni u borbi klasa i teroru, ni u autokratskoj zloupotrebi državne vlasti, nego u uspostavi gospodarskoga i socijalnog poretka, koji će biti proniknut duhom socijalne pravde i kršćanske ljubavi. Pokazali smo, kako zdravi napredak ima biti izgrađen po pravim načelima zdravog korporativizma, koji poštuje nužnu socijalnu hijerarhiju i

¹² I Kor. III, 23.

¹³ *Rerum Novarum*, 15. svibnja 1891. — Acta Leonis XIII. vol. IV, pp. 177—209.

¹⁴ *Quadragesimo anno*, 15. svibnja 1931. — A. A. S., vol. XIII. 1931., pp. 177—228.

kako se sve korporacije imaju udružiti u harmonijskom jedinstvu i biti nadahnute načelom općega dobra društva. Osnovna i glavna misija javne društvene vlasti sastoji se upravo u uspješnom promicanju ove harmonije i koordinacije svih socijalnih snaga.

Socijalna hijerarhija i prerogative države

33. — U cilju osiguranja organske suradnje i mirne harmonije, katolička doktrina traži za državu dostojanstvo i autoritet budnoga i dalekovidnoga branitelja božanskih i ljudskih prava, o kojima Sveti Pismo i Crkveni Oci tako često govore. Nije istina, da u ljudskom društvu svi imamo ista prava i da ne postoji zakonita hijerarhija. Dosta je, da se pozovemo na gore spomenute Enciklike Leona XIII., a posebno na onu o vlasti države¹⁵ i na drugu o kršćanskom uređenju države.¹⁶ U njima katolik nalazi sjajno izložena načela vjere i razuma, koja će mu omogućiti, da se očuva od zabluda i opasnosti komunističke koncepcije države. Otimanje prava i zarobljivanje čovjeka, negiranje pravoga podrijetla države i njezine vlasti, strahovita zloporaba javne vlasti u službi kolektivističkoga terora upravo su obratno od cнoga, što odgovara prirodnom moralu i volji Stvoritelja. Bilo čovjek, bilo ljudsko društvo vuku podrijetlo od Stvoritelja i od Njega su uzajamno uređeni. Dakle ni pojedinac ni društvo ne može izmaknuti dužnostima, niti zanijekati ili umanjiti prava drugoga. Sam Stvoritelj je uredio u njegovim osnov-

¹⁵ *Diuturnum illud*, 20. lipnja 1881. — Acta Leonis XIII., vol. I, pp. 210—222.

¹⁶ *Immortale Dei*, 1. stud. 1885. — Acta Leonis XIII., vol. II, pp. 146—148.

nim potezima i nepravedno je usurpiranje ono što si prisvaja komunizam, kada mjesto božanskog zakona osnovana na nepromjenljivim načelima istine i ljubavi nameće politički stranački program ishitren od ljudi i pun dvoličnosti.

Ljepota crkvene nauke

34. — Kada Crkva naučava ovu sjajnu nauku, nema drugoga cilja, nego ostvariti sretno navještenje, koje su pjevali anđeli nad Betlehemskom špiljom prilikom rođenja Spasiteljeva: »Slava Bogu... i... mir ljudima«¹⁷; pravī mir i prava sreća, čak i ovdje u koliko je moguće, u očekivanju i spremanju vječne sreće, ali za ljude dobre volje. Ova nauka je jednako daleko od svih pogrešaka ekstrema, kao i od svih pretjeravanja stranaka ili sistema, koji uz njih pristaju. Ona uvijek čuva ravnotežu istine i pravednosti. Nju traži u teoriji i osigurava njezino postepeno ostvarenje u praksi i nastoji izmiriti prava i dužnosti jednih sa onima drugih, kao autoritet sa slobodom, dostojanstvo individua sa onim države, ljudsku osobu kao podanika sa božanskim podrijetlom vlasti i, konačno, dužno usklađuje i uređenu ljubav prema sebi, obitelji i domovini sa ljubavi prema drugim obiteljima i narodima, dakle sa osjećajem one ljubavi, koja je osnovana u ljubavi prema Bogu, ocu, prvom izvoru i konačnom cilju svih ljudi. Ona ne dovodi u opreku pravednu brigu za vremena dobra sa nastojanjem oko vječnih dobara. Ako ona, po riječima njezina božanskoga Osnivača: »Tražite najprvo kraljevstvo Božje i pravdu njegovu, a

¹⁷ Sv. Luka, II, 14.

sve drugo će vam se dodati¹⁸ vremenito podvrgava vječnome, daleko je od toga, da se dezinteresira za ljudske stvari i da škodi društvenom napretku i materijalnim tekovinama. Ona ih čak i podupire i promiče na najrazumniji i najuspješniji način. Tako je također i na ekonomsko-socijalnom području Crkva, i ako nikada nije zastupala stanoviti tehnički sistem, jer to i nije njezina zadaća, ipak jasno fiksirala točke i propise koji, sposobni za različite konkretne aplikacije prema različitim zahtjevima vremena, mesta i naroda, pokazuju siguran put za postizavanje sretnoga napretka društva.

35. — Mudrost i golema korist ove nauke priznata je od svih, koji je uistinu poznaju. S pravom su odlični državnici mogli potvrditi, da poslije proučavanja različitih socijalnih sustava nisu našli ništa boljega od načela izloženih u Enciklikama: »*Rerum novarum*« i »*Quadragesimo anno*«. Ali također i u nekatoličkim, pa čak i u nekršćanskim zemljama mnogi priznaju, koliko je za ljudsko korisna socijalna nauka Crkve. Tako je, tek pred mjesec dana, jedan odlični političar na Skrajnjem Istoku, koji nije kršćanski, bez oklijevanja proglašio, da Crkva sa svojom naukom mira i kršćanskoga bratstva doprinosi najviši tribut uspostavi i učvršćenju djelotvornoga mira među nacijama. Čak i sami komunisti, kako znamo iz sigurnih izvora, koji sa svih strana dolaze u ovo Središte Kršćanstva, u koliko nisu posve iskvareni, kad im se izloži socijalna nauka Crkve, priznaju njezinu superiornost nad naukom svojih vođa i učitelja. Samo oni, koji su zaslijepljeni strašcu i mržnjom, zatvaraju oči pred svjetлом istine i tvrdokorno je pobijaju.

¹⁸ Sv. Matej, VI, 33.

Zar Crkva nije radila u skladu sa svojom naukom?

36. — Ali neprijatelji Crkve, kad su prisiljeni da priznaju mudrost njezine nauke, predbacuju Crkvi, da nije umjela raditi u skladu sa ovim načelima i radi toga tvrde, da treba tražiti druge puteve. Kako je ova optužba kriva i nepravedna, dokazuje čitava povijest kršćanstva. Da ne upozoravamo, nego samo na neke karakteristične činjenice, kršćanstvo je bilo prvo, koje je na do tada nepoznat način, opseg i uvjerljivost u prošlim stoljećima proglašilo opće bratstvo svih ljudi bez obzira na položaj i rod, radeći tako moćno na ukidanju ropstva i to ne krvavim revoltama, nego unutarnjom snagom svoje nauke, čineći da ohola rimska patricijka u svojoj robinji gleda sestruru u Kristu. Kršćanstvo je, koje štuje Sina Božjeg, koji se napravio čovjekom iz ljubavi prema ljudima i postao kao »sin tesarov« također »tesarom«,¹⁹ podiglo pošteni tjelesni rad, koji je prije bio toliko preziran, da se čak i pošteni Marko Tulije Ciceron, nije žacao napisati ove riječi, kojih bi se danas studio svaki sociolog: »Svi obrtnici se bave preziru dostojnim zanatima, jer radiona ne može imati ništa plemenitoga«.²⁰

37. — Vjerna ovim načelima Crkva je preporodila ljudsko društvo. Pod njezinim utjecajem su nastala divna djela karitasa, moćne korporacije obrtnika i radnika svih kategorija. Istina je, ove ustanove su od liberalizma prošloga stoljeća prezirane kao stvari Srednjega Vijeka, ali one danas izazivaju div-

¹⁹ Sv. Matej, XII, 55, i Sv. Marko VI, 3.

²⁰ M. T. Ciceron: *De officiis*, lib. I, cap. 42,

ljenje naših suvremenika, koji u mnogim zemljama traže da na neki način ponovno ožive njihovu konцепцију. A kada su druge struje pomrsile njezino dje-lo i spriječile njezin blagotvorni utjecaj, Crkva sve do dana današnjegā nije prestala opominjati zablu-djele. Dosta je spomenuti sa kolikom je energijom i ustrajnošću Naš Predšasnik Leon XIII. tražio za rad-nike pravo udruživanja, koje im je tvrdokorno kratio liberalizam, tada dominantan u najmoćnijim državama. Ovaj utjecaj Crkve je čak i u današnjici veći, nego što izgleda, jer je prevlast ideje nad činom velik i siguran, i ako je nevidljiv i nije ga lako izmjeriti.

38. — Zbilja se u punoj istini može kazati, da Crkva slično kao i Krist, prolazi stoljećima čineći dobro svima! Ne bi bilo ni komunizma ni socijalizma, da nisu oni, koji vladaju narodima, prezirali nauk i materinske opomene Crkve. Mjesto toga oni su htjeli na temelju liberalizma i laicizma podignuti druge socijalne zgrade, koje su prema prijašnjima izgledale moćne i veličanstvene, ali se brzo vidjelo, da nemaju solidnih temelja i da se bijedno ruše jedna za drugom, kao što se mora srušiti sve što ne počiva na jedinom ugaonom kamenu, koji je Isus Krist.

4. Lijekovi i sredstva

Obnova kršćanskoga života

Potreba spasavanja

39. — Takova je, nauka Crkve. Jedino ona može donijeti pravo svjetlo na socijalnom kao i na svakom drugom području. Jedino ona je nauka spasenja protiv komunističke ideologije. Ali treba, da ta nauka bude sve više provođena u praktičnom životu po onoj sv. Jakova: »Budite pak izvršitelji riječi, a ne samo slušači, varajući sami sebe«.²¹ Radi toga je sada najprešnije energično upotrebiti sva prikladna sredstva, da bi se mogli uspješno oprijesti revoluciji, koja prijeti i koju pripravlja komunizam. Pouzdano se nadamo, da će barem strastvenost kojom sinovi tmine rade danju i noću na svojoj materijalističkoj i bezbožnoj propagandi služiti kao poticaj sinovima svijetla i da će im udahnuti jednaki ili još veći žar za slavu Božanskoga Veličanstva.

40. — Što dakle treba raditi i kakova sredstva treba upotrebiti, da bi obranili Krista i kršćansku civilizaciju od ovog opasnog neprijatelja? Kao otac u krugu obitelji, da tako kažemo skoro na intiman način, željeli bi vas podsjetiti na dužnosti, koje velika borba naših dana nameće svim sinovima Crkve i uputiti ujedno našu očinsku opomenu i onim sinovima, koji su se udaljili od Crkve.

²¹ Sv. Jakov, I, 22.

Obnova kršćanskog života

Temeljni lijek

41. — Kao u svim burnim razdobljima u povijesti Crkve, tako je i danas temeljni lijek iskrena obnova privatnoga i javnoga života u sklađu sa načelima Evandelja i to svih onih, koji se ponose da pripadaju Ovčnjaku Kristovu, da bi tako bili uistinu sol zemlje, koja čuva ljudsko društvo od posvemašnje pokvarenosti.

42. — Sa osjećajem duboke zahvalnosti prema Ocu Svjetlosti, od kojega dolazi »svaki dobar dar i svaki savršeni poklon«²² vidimo posvuda utješljive znakove ove duhovne obnove, ne samo u tolikim posebno izabranim dušama, koje su se u posljednje vrijeme uzdigle na vrhunce najuzvišenije svetosti i u tolikim drugim sve brojnijim dušama, koje plemenito idu k istom svjetlom cilju, nego vidimo kako cvjeta pobožnost, koju vidimo i osjećamo u svim društvenim slojevima, pa i među naručenijim, kako smo to već istaknuli u našem nedavnom Apost. listu »In multis solaciis« od 28. prošloga listopada prilikom reforme Papinske Akademije znanosti.²³

43. — Ipak ne možemo nijekati, da treba učiniti još vrlo mnogo na ovom poslu duhovne obnove. Čak i u katoličkim zemljama ima vrlo mnogo onih, koji su katolici skoro samo po imenu. Mnogo je onih, koji se, i ako vrše više manje vjerno najbitnije dužnosti vjere koju ponosno isповijedaju, ne brinu da bi je bolje upoznali, da bi stekli iskrenije i dublje uvje-

²² Sv. Jakov, I, 17.

²³ A. A. S., vol. XXVIII (1936), pp. 421—424.

renje, a još manje, da rade tako da bi vanjski izgled odgovarao unutarnjem sjaju čiste i ispravne savjesti, koja vrši svoje dužnosti, osjećajući, da Bog sve vidi. Znademo, koliko ovu ispraznu i varavu vanjštinu mrzi Božanski Spasitelj, koji je htio da svi časte Oca »u duhu i istini«.²⁴ Onaj koji ne živi iskreno i uistinu po vjeri, koju isповijeda, neće moći dugo izdržati, osobito danas, kad tako moćno duva vjetar progona i borbe. Takov će biti bijedno oboren od novoga potopa, koji prijeti svijetu i tako neće samo propasti, nego će izvrgnuti ruglu i samo kršćansko ime.

Odricanje od zemaljskih dobara

Kršćanska ljubav

44. — Ovdje želimo posebno upozoriti na dvije pouke Gospodinove, koje imaju posebne veze sa današnjim prilikama roda ljudskoga: odricanje od zemaljskih dobara i zakon kršćanske ljubave (charitas). »Blaženi siromašni duhom«, bile su prve riječi, koje su izašle iz usta Božanskoga Učitelja u propovijedi na gori.²⁵ Ova je pouka potrebnija nego ikada u današnjem materijalističkom vremenu, koje hlepi za zemaljskim dobrima i užitcima. Svi kršćani, bogati ili siromašni, uvijek moraju upirati oči u nebo, sjećajući se da »ovdje nemamo grada, koji će ostati, nego tražimo onaj, koji ima doći«.²⁶ Bogati ne smiju gledati sreću u zemaljskim stvarima, niti najbolje od sebe dati za sticanje tih stvari, već neka se ponašaju kao upravljači, koji znadu, da moraju polagati račun vrhovnom

²⁴ Sv. Ivan, IV, 23.

²⁵ Sv. Matej, V, 3.

²⁶ Posl. Hebrejima, XIII, 14.

Gospodaru. Neka se svojim bogatstvom služe kao dragocjenim darovima, koje im je Bog poklonio, da bi mogli činiti dobro. Neka ne propuste podijeliti siromasima ono, što im pretječe, kao što određuje Evandelje.²⁷ Inače će se na njima i na njihovom bogatstvu ostvariti stroga osuda apostola sv. Jakova: »Deder vi sad, bogataši, plačite, jaučući u svojim nevoljama, koje idu na vas. Bogatstvo vaše istrunu, i haljine vaše pojedoše moljci. Zlato vaše i srebro zarda, i rđa njihova bit će svjedočanstvo na vas, i izjest će tjelesa vaša kao oganj. Stekoste blago srdžbe u posljednje dane«.²⁸

45. — Ali i siromasi sa svoje strane uza sve to što će u skladu sa zakonima pravde i ljubavi nastojati oko poboljšanja svoga stanja, moraju uvejk i oni ostati »siromašni duhom«²⁹ cijeneći više duhovna dobra, nego zemaljska dobra i užitke. Osim toga neka se sjete, da nikada ne će uspjeti posve ukloniti bijedu, bol i nevolju, kojima su podvrgnuti i oni, koji na oko izgledaju sretni. Dakle, svi moraju imati ustrpljivosti, one kršćanske ustrpljivosti, koja tješi srce božanskim obećanjem vječne sreće: »Ustrajte dakle braćo — opet govorimo skupa sa Jakovom — do dolaska Gospodinova. Gle seljak dočekuje plemenitoga roda iz zemlje i strpljivo čeka, dok ne primi kišu ranu i kasnu. Budite dakle strpljivi, utvrdite srca svoja, jer se dolazak Gospodnji približuje«.³⁰ Samo tako će se moći ispuniti utješljivo obećanje Gospodinovo: »Blaženi siromašni!« I to nije isprazna utjeha i obećanje kao što su obeća-

²⁷ Sv. Luka, XI, 41.

²⁸ Sv. Jakov, V, 1—3.

²⁹ Sv. Matej, V, 3.

³⁰ Sv. Jakov, V, 7 i 8.

nja komunista, nego su ovo riječi života, koje sadrže duboku istinu, koja se obistinjuje ovdje na zemlji i poslije će se obistiniti u vječnosti. Koliki siromašni u ovim riječima obećanja Kraljevstva nebeskoga, koje je već proglašeno njihovim vlasništvom: »Jer je vaše kraljevstvo Božje«³¹ nalaze sreću, koje nemaju toliki bogati u svom obilju, jer su uvijek nemirni i progognjeni neugasivom željom, da bi posjedovali još više.

Kršćanska ljubav

46. — Ali postoji još važniji i još uspješniji lijek protiv zla, o kojemu govorimo. To je zapovijed ljubavi. Mi mislimo na onu kršćansku ljubav, koja je »strpljiva i dobrostiva«,³² koja izbjegava svaki izgled pokroviteljstva i svako isticanje; ljubav, koja je od početka kršćanstva Kristu privela robe, koji su bili najsilomašniji među silomašnjima. Zahvaljujemo svima onima, koji su se odali i još se posvećuju djelima milosrđa tjelesnoga i duhovnoga sve od Konferencija sv. Vinka Paulskoga, pa do najnovijih velikih organizacija socijalne skrbi. Štogod radnici i siromasi više osjete dobročinstva toga duha ljubavi, nadahnute krepošću Kristovom, tim više će se oslobođiti predrasuda, da je kršćanstvo izgubilo od svoje djelotvornosti i da je Crkva uz one koji izrabljuju rad.

47. — Ali kad na jednoj strani vidimo mnoštvo pritisnuto od bijede radi različitih uzroka, koji ne ovise o njima, a na drugoj strani uz njih toliko bogatih, koji se bezbrižno zabavljaju i troše goleme sveste na nekorisne stvari, ne možemo a da sa žalošću ne

³¹ Sv. Luka, VI, 10.

³² I Kor., XIII, 4.

konstatiramo, da ne samo da nije dovoljno poštovana pravédnost, nego da ni kršćanska zapovijed ljubavi nije shvaćena i nije provođena u dnevnom životu. Radi toga želimo, Braćo, da bi uvijek riječju i perom bila isticama ona božanska zapovijed, dragocjen znak raspoznavanja, koji je ostavio Krist svojim prvim učenicima. To je zapovijed, koja nas uči da u bijednome gledamo samoga Krista i koja nam nalaže, da svoju braću ljubimo, kao što je Krist ljubio nas, to jest sve do žrtve nas samih, pa ako ustreba i žrtve života. Često razmišljamo o utješljivim, ali u isto vrijeme i o strašnim riječima, koje će Vrhovni Sudac izreći na dan posljednjega suda: »Hodite blagoslovljeni Oca mojega . . . jer sam ogladnio, i nahranili ste me, ožednijam sam, i napojili stе me . . . Zaista vam kažem, što ste god učinili jednom od ove moje najmanje braće, meni ste učinili«.³³ I naprotiv: »Idite od mene prokleti u oganj vječni . . . jer sam ogladnio, i niste mi dali jesti, ožednijam, i niste me napojili . . . Zaista vam kažem, što god niste učinili jednomete od ovih najmanjih, ni meni niste učinili«.³⁴

48. — Da bi dakle zaslužili život vječni i da bi mogli uspješno pomoći potrebnima, treba se povratiti čednjem životu, odreći se često i grijesnih zabava, koje danas svijet pruža u tolikom obilju. Jednom riječju, za ljubav prema bližnjemu, trebamo zaboraviti sami sebe. Božanska obnovna snaga nalazi se u ovoj »novoj zapovijedi«³⁵ (kako ju je nazvaò sam Krist) kršćanske ljubavi. Njezino vjerno održavanje obasjat će srca unutarnjim mirom, kakovoga ne pozna svijet i uspješno će liječiti bolesti, koje muče čovječanstvo.

³³ Sv. Matej, XXV, 34—40.

³⁴ Sv. Matej, XXV, 41—45.

³⁵ Sv. Ivan, XIII, 34.

Dužnosti stroge pravde

49. — Ali da bi ljubav bila uistinu prava, mora se oslanjati na pravdi. Apostol nas uči, da je »onaj koji ljubi bližnjega izvršio zakon«. On to i obrazlaže: »jer ovo: *Ne čini preljube; Ne ubij; Ne ukradi; ...* i ako ima koja druga zapovijed u ovoj je riječi sadržano: »*Ljubi bližnjega svoga kao samoga sebe*«.³⁶ Ako se dakle prema Apostolu sve zapovijedi svode na jednu zapovijed prave ljubavi, pa i zapovijed stroge pravde kao, da se ne ubija i ne krade; tada tobožnja ljubav koja lišava radnika plaće, na koju on ima strogo pravo, nema ništa od prave ljubavi, nego je isprazna riječ i prazna prikaza ljubavi. Nije pravedno, da radnik kao milostinju prima ono, što mu po pravdi pripada; niti je dozvoljen pokušaj pomoći malih darova u ime milosrđa izmicati velikim dužnostima, koje nalaže pravda.

Ljubav i pravednost nameću dužnosti, često kad se radi i o istoj osobi, ali uvijek pod drugim vidom. I radnici imaju pravo, da s obzirom na dužnosti drugih prema njima budu vrlo osjetljivi i to radi svijesti vlastitoga dostojanstva.

50. — Radi toga se na osobiti način obraćamo vama, kršćanskim poslodavcima i industrijalcima, vama kojih je zadaća često teška, jer ste primili teško nasljeđstvo pogrešaka zlokobnoga gospodarskoga sustava, koji je izvršio onaj razaralački utjecaj nad više generacija. Sjetite se svojih dužnosti. Na žalost je istina, da su postupci stanovitih katoličkih krugova doprinijeli da se pokoleba povjerenje radnika u vjeru Isusa Krista. Oni nisu htjeli shvatiti, da kršćanska

³⁶ Posl. Rimljanim, XIII, 8 i 9.

ljubav traži priznanje nekih prava, na koja radnik ima pravo i koja mu je Crkva izričito priznala. Što da mislimo o djelatnosti nekih katoličkih poslodavaca, koji su uspjeli zapriječiti čitanje enciklike »*Quadragesimo anno*« u svojim patronalnim crkvama? Ili o onima katoličkim industrijalcima, koji su se sve do danas pokazali kao protivnici radničkoga pokreta, koji smo Mi sāmi preporučili? Zar nije žalosno, da je od Crkve priznato pravo vlasništva bilo toliko puta zlorabljenog, da bi se radniku uskratilo od pravedne plaće i njegovih socijalnih prava?

Socijalna pravda

51. — Uistinu osim komutativne pravde postoji još i socijalna pravda, koja također nalaže dužnosti, kojima ne mogu izmaknuti ni radnici ni poslodavci. I baš je svojstvo socijalne pravde, da ona zahtijeva od pojedinaca sve ono, što je potrebito za opće dobro. Ali kao što u životom organizmu nije za cjelinu poskrbljeno, ako se svakom dijelu i svakom organu ne dade sve što mu je potrebno za vršenje funkcija; isto tako nije moguće osigurati socijalni organizam i dobro čitavoga društva, ako se ne dade pojedinim dijelovima i pojedinim članovima, t. j. ljudima, koji su obdareni ličnim dostojanstvom, sve ono što im treba za njihovu socijalnu funkciju. Osvrarenje socijalne pravde donijet će intenzivnu djelatnost čitavoga gospodarskoga života u miru i redu i na taj će se način manifestirati zdravlje i čvrstoća države isto onako, kao što se u nesmetanoj, punoj i zdravoj aktivnosti svih organa očituje zdravlje ljudskoga tijela.

52. — Ali se ne može kazati, da je udovoljeno socijalnoj pravdi, ako radnici nemaju osiguranoga vla-

stitog uzdržavanja i uzdržavanja obitelji na temelju plaće, koja odgovara ovome cilju, ako im se ne pruži prilika da steknu kakav skromni imetak i tako unaprijed predusretnu općoj pauperizaciji, koja je prava nesreća i ako im se ne pomogne sustavom javnoga ili privatnoga osiguranja za slučaj starosti, bolesti i neuposlenosti. U jednu riječ ponavljamo što smo kazali u »*Quadragesimo anno*«: »Socijalni i ekonomski položaj će se istom tada ustaliti i postići svoju svrhu, kad svi i pojedinci dobiju svih dobara, koja čovjek može postići, bilo iz bogatih vrela prirode, bilo iz industrije, bilo napokon iz uistinu socijalne organizacije ekonomije. Tih dobara mora biti toliko, koliko je potrebito, ponajprije, da se zadovolji potrebama i poštenoj udobnosti, zatim da se ljudi podignu do sretnijega stepena života, što, ako se provodi razborito, ne samo da ne priječi krepot, nego joj u velikoj mjeri pogoduje«.³⁷

53. — Ako se, kao što se sve češće dešava kod pitanja plaća, pravednost ne može postići od pojedinih poslodavaca, neka se svi poslodavci slože i udruže, da to vrše skupa preko ustanova, koje ujedinjuju poslodavce, a sa ciljem da bi izbjegnuli međusobnu konkureniju, koja nije u skladu sa dužnom pravednošću prema radnicima. Dužnost je poduzetnika i vlasnika, da podupiru i promiču ove potrebite ustanove, koje postaju redovito sredstvo, kojim se mogu izvršiti dužnosti prema pravednosti. Ali i radnici, neka se sjete svojih obaveza ljubavi i pravednosti prema poslodavcima i neka budu uvjereni, da će time bolje očuvati i svoje vlastite interese.

³⁷ »*Quadragesimo anno*«, 15. svibnja 1931. — A. A. S., vol. XXIII (1931), p. 202.

54. — Ako dakle promatramo ekonomski život u cjelini, tada vidimo, da će — kako smo već istaknuli u Našoj Enciklici *Quadragesimo anno* — u gospodarsko-socijalnim odnosima moći zavladati uzajamna suradnja u pravdi i ljubavi jedino posredstvom stručnih i međustručnih tijela osnovanih na solidnim kršćanskim temeljima, povezanim među sobom prema različitim prilikama kraja i vremena, a koje nazivamo korporacijama.

Studij i širenje socijalne nauke

55. — Da bi ovaj socijalna akcija bila što uspješnija osobito je potrebno promicati studij socijalnih problema u svjetlu crkvene nauke i širiti tu nauku pod vodstvom autoriteta od Boga postavljenog u samoj Crkvi. Ako je negdje poželjan drukčiji način rad nekih katolika na gospodarsko-socijalnom području, tome je često uzrok, što dovoljno ne pznadu i ne razmišljaju o nauci papa o tome predmetu. Radi toga je neophodno potrebno, da se u svim društvenim slojevima nastoji oko što intenzivnije socijalne izobrazbe, koja odgovara različitom stepenu naobrazbe i da se velikom brigom i svim načinima omogući što opsežnije širenje crkvene nauke u redovima radničke klase. Treba, da umovi budu prosvijetljeni sigurnim svijetлом katoličke nauke, da volje budu sklone, da je slijede i primijene kao pravilo ispravnog života i da se savjesno vrše mnogostrukе socijalne dužnosti. Na taj način bi se u kršćanskom životu pobijao onaj nesklad i nedosljednost, radi kojih smo se toliko puta tužili. Radi njih mnogi koji su prividno vjernici po vršenju svojih vjerskih dužnosti, na području rada ili industrije ili zanata ili trgovine ili kao činovnici imaju

dvostruku savjest i provode život, koji nije u skladu sa zahtjevima pravde i kršćanske ljubavi. Na taj način nastaje teška sablazan za slabe, a zlonamjernim se daje lako izlika da diskreditiraju samu Crkvu.

56. — Veliku pomoć kod ove obnove može pružiti katolička štampa. Ona može i mora u prvom redu na različite i privlačive načine nastojati oko upoznavanja socijalne nauke, informirati točno i dovoljno obilno o djelatnosti neprijatelja, izvješćivati o sredstvima borbe, koja su se pokazala uspješnim u drugim krajevima, iznositi zgodne sugestije i upozoriti na opasnost od hinbenosti i varka, kojima komunisti nastoje ili su već uspjeli privući k sebi i ljudi dobre volje.

Predobrana od komunističkih zasjeda

57. — Na ovu točku smo posebno upozorili već u Našoj Alokuciji dne 12. svibnja prošle godine, ali, smatramo, da se nameće i potreba i dužnost, da vas na poseban način ponovno na to upozorimo. Bezbožni je komunizam odmah u početku pokazao, što je i kolika je njegova pokvarenost; ali se ubrzo dosjetio, da na taj način od sebe odbija narode, pa je radi toga promijenio taktiku i nastoji k sebi privući mnoštvo različitim varkama, sakrivajući vlastite ciljeve iza ideja, koje su po sebi dobre i privlačive. Tako videći, da postoji opća želja za mirom, šefovi komunizma tvrde, da su oni najgorljivi pobornici pokreta za svjetski mir; ali u isto vrijeme potiču na klansnu borbu, radi koje teku rijeke krvi i osjećajući, da u unutarnjosti zemlje nisu sigurni za poredak utiču se beskrajnom naoružanju. Tako pod različitim imenima, koja uopće i ne podsjećaju na komunizam,

osnivaju društva i časopise, a sa ciljem, da bi njihove ideje prodrle u krugove, u koje inače ne bi mogli teškom mukom pristupiti. Oni se čak nastoje perfidno uvlačiti i u katolička i vjerska društva. Tako u nekim zemljama, ne odričući se svojih perverznih načela, pozivaju katolike, da s njima surađuju na tako zvanom humanitarnom i karitativnom području, predlažući ponekad i stvari, koje su po svemu u skladu sa kršćanskim duhom i sa naukom Crkve. Drugdje opet u svojem licumjerstvu idu tako daleko, da uvjeravaju, da će komunizam u zemljama, gdje je vjera jaka i u zemljama više kulture imati blaži oblik, da ne će priječiti isповijedanje vjere i da će poštivati slobodu savjesti. Ima čak i takvih, koji pozivajući se na stanovite izmjene nedavno izvršene u sovjetskom zakonodavstvu, zaključuju, da komunizam napušta svoj program borbe protiv Boga.

58. — Nastojte, da vjernici ne budu prevareni! Komunizam je do u srž pokvaren i ne može se dozvoliti suradnja s njime ni na jednom području sa strane onih, koji žele spasiti kršćansku civilizaciju. A ako neki zavedeni u bludnju budu surađivali na pobjedi komunizma u njihovoј zemlji, prvi će strdati kao žrtve svoje pogreške. I što se zemlje, u koje komunizam uspije prodrijeti, više odlikuju starinom i veličinom svoje kršćanske civilizacije, tim razornijom se očituje mržnja bezbožnika.

Molitva i pokora

59. — Ali, »ako Gospodin ne čuva grad, žaludu bdiće njegova straža«.³⁸ Radi toga vam kao posljed-

³⁸ Psalm CXXVI, 1.

nje i vrlo moćno sredstvo, časna Braćo, preporučujemo da promičete i da na što uspješniji način u vašim biskupijama podvostručite duh molitve povezane sa kršćanskom pokorom. Kad su apostoli pitali Spasitelja, zašto iz nekoga opsjednutog nisu mogli istjerati zloga duha, Gospodin im je odgovorio: »Ovaj rod demona se izgoni samo molitvom i postom«.³⁹

Također i зло, koje muči čovječanstvo neće moći biti pobijedeno nego općom svetom vojnom molitve i pokajanja. Na posebni način preporučujemo kontemplativnim redovima, muškim i ženskim, da udvostruče svoje žrtve i molitve, da bi od Neba izmolili moćnu potporu Crkvi u današnjim borbama, a po moćnom zagovoru Bezgrješne Djevice, one koja je jednom zgazila glavu staroj zmiji i koja od tada uvi-jek ostaje sigurna obrana i nepobjediva »Pomoćnica Kršćana«.

³⁹ Sv. Matej, XVII, 21.

5. Predvodnici i pomoćnici u socijalnom djelu Crkve

Svećenici

60. — Kad se radi o svjetskom djelu za spas, koji smo izložili u kratkim potezima, i kad se radi o primjeni lijekova, koje smo ukratko spomenuli, svećenici će na prvom mjestu biti oni trudbenici i evanđeoski radnici, određeni po božanskom kralju Isusu Kristu. Njima je po posebnom zvanju, a pod vodstvom biskupa i u uskoj zajednici sinovske odanosti sa Kristovim Namjesnikom, povjerena briga, da u svijetu podržavaju plamen zublje vjere i da vjernicima ulijevaju ono vrhunaravno povjerenje pomoću kojega je Crkva u ime Kristovo i u svima borbama izvojevala pobjedu: »ovo je pobjeda, koja pobijedi svijet: vjera naša«.⁴⁰

61. — Na posebni način doziyljemo u pamet svećenicima toliko opetovani poticaj Našega Prešasnika Leona XIII., da idu radnicima. Mi taj poticaj prihvaćamo i upotpunjujemo: »Idite radnicima, a posebno siromašnim radnicima i uopće svim siromasima«, slijedeći i u tome nauku Krista i Njegove Crkve. U stvari su siromašni najviše izloženi zasjedama sijača smutnje, koji izrabljuju njihovo loše stanje, da bi podjarili zavist protiv bogatih i potaknuli ih, da

⁴⁰ Prva Posl. Ivana Ap. V, 4.

silom prisvoje ono što im se čini, da im je sudbinā uskratila. Ako svećenik ne pristupa k radnicima, da predusretne ili ukloni predrasude i krive teorije, oni će lako postati plijen apostola komunizma.

62. — Ne možemo nijekati, da je u tome smislu mnogo učinjeno, posebno poslije enciklike *Rerum novarum* i *Quadragesimo anno*. Očinskom dobrohotnošću pozdravljamo žar i radinost tolikih biskupa i svećenika, koji pronalaze i iskušavaju (dakako uz dužni oprez) nove načine apostolata, koji bolje odgovaraju modernim zahtjevima. Ali sve je to još pre-malo za današnje potrebe. I kao što u slučaju, kada je domovina u opasnosti, sve ono što nije prijeko potrebito za zajedničku obranu spada u drugi red, tako i u našem slučaju, svaki drugi posao, pa kako bio lijep i dobar, mora ustupiti mjesto životnoj potrebi spasavanja samih temelja vjere i kršćanske civilizacije. Radi toga neka svećenici u župama, dakako posvećujući vjernicima dovoljnu redovitu brigu, upotrebe najveći i najbolji dio svojih snaga, da bi opet privukli radničke mase Kristu i Crkvi i da bi kršćanski duh prodro u krugove, koji su se od njega najviše udaljili. Oni će u masama puka naići na odaziv i obilje neočekivanih plodova, što će im biti nagrada za mučan rad i za prva razočaranja. To smo vidjeli i još gledamo u Rimu i tolikim drugim velikim gradovima, gdje su nedavno sagrađene nove crkve u četvrtima predgrađa, gdje se stvaraju župske zajednice pune žara i gdje se zbivaju čudesna obraćenja masa, koje su bile protivne vjeri samo radi toga, jer je nisu dovoljno poznavale.

63. — Ali najuspješnije sredstvo apostolata kod siromašnih i poniženih jest primjer svećenika, puna

svih svećeničkih krepsti, koje smo izložili u Našoj Enciklici *Ad catholici sacerdotii*.⁴¹

Narđito danas je potrebit svijetli primjer skromnoga siromašnoga života, bez težnje za dobitkom; života, koji će biti vjerna slika Božanskoga Učitelja, koji je mogao božanskom otvorenosću istaknuti: »Lisice imaju jame i ptice nebeske gnijezda, a Sin Čovječji nema gdje da zakloni glavu.«⁴²

Svećenik, koji je uistinu evanđeoski siromašan i nesebičan može učiniti prava čudesa dobra među puškom, poput sv. Vinka Paulskog, župnika arškoga, Cottolenga, Don Bosca i tolikih drugih. Naprotiv svećenik škrt i sebičan, kao što smo istaknuli u prije spomenutoj enciklici, ako i ne zapada kao i Juda u ponor izdaje ipak je u najmanju ruku izprazna »mjad, koja zveči« i beskorisni »praporac, koji ječi«⁴³ i prečesto prije zapreka nego li sredstvo preko kojega dolaze narodu milosti. A ako se svjetovni ili redovni svećenik po dužnosti mora baviti upravom zemaljskih dobara, tada on ne samo da mora pomnjivo izvršavati zapovijedi pravde i ljubavi, nego se još na poseban način ima pokazati kao brat siromaha.

Katolička Akcija

64. — Poslije ovoga apela svećenstvu upravljamo svoj očinski poziv našim dragim sinovima svjetovnjacima, koji revnuju u redovima one Katoličke Akcije, za koju smo drugom prilikom⁴⁴ kazali, da je »osobito

⁴¹ 20. pros. 1935. — A. A. S., vol. XXVIII, 1936. pp. 5—53.

⁴² Sv. Matija, VIII, 20.

⁴³ I Kor., XIII, 1.

⁴⁴ 12. svibnja 1936.

providencijalna pomoć« djelu Crkve u ovim tako teškim prilikama. Katolička Akcija je doista pravi socijalni apostolat, jer ona ide za širenjem kraljevstva Kristova ne samo među pojedincima, nego i u obiteljima i u društvu. Radi toga se ona mora u prvom redu naročito brinuti da formira i spremi svoje članove za svete borbe Gospodinove. Takav rad formiranja je prešniji i potrebitiji nego ikada. On je potrebita predradnja za svaku neposrednu i uspješnu akciju. Kod toga će najbolje pomoći društva za studij, socijalne sedmice, metodički nizovi predavanja i svi drugi podhvati, koji su prikladni za pouku o kršćanskom riješenju socijalnih pitanja.

65. — Prvoborci Katoličke Akcije, koji budu tako dobro pripremljeni i izvježbani, bit će prvi neposredni apostoli svojih drugova u radu. Oni će postati dragocjeni pomoćnici svećeniku u poslu unošenja svijetla istine i olakšanja duhovne i materijalne bijede u nebrojenim područjima, koja su radi starih predra-suda protiv klera ili radi žalosnog vjerskog nemara postala nepristupačna za rad sluga Božjih. Na taj će način, pod vodstvom naročito iskusnih svećenika, surađivati na tome djelu vjerske pomoći radničkoj klasi. To nam je osobito na srcu, jer u tome vidimo najprikladnije sredstvo da očuvamo te naše drage sinove od komunističkih zasjeda.

66. — Osim ovoga pojedinačnog, često sakrivenog, ali vanredno korisnog apostolata, zadaća je Katoličke Akcije praviti propagandu perom i rječju i tako raditi oko upoznavanja osnovnih načela, koji će poslužiti izgradnji kršćanskoga socijalnoga poretku. To je nauka iz spisa izdanih od Papa.

Pomoćne organizacije

67. — Oko Katoličke Akcije okupljaju se organizacije, koje smo mi već nazvali njezinim pomoćnim organizacijama. Ova tako korisna društva očinski potičemo, da se posvete velikoj misiji, o kojoj govorimo. Ona danas po svojoj vitalnoj važnosti nadvisuje sve ostale.

Staleške organizacije

68. — Isto tako mislimo i na one staleške organizacije radnika, seljaka, liječnika, inžinira, poslodavaca, đaka i ostale slične muške i ženske organizacije onih, koji žive u istim kulturnim prilikama i koje je grupirala sama narav. Upravo ove skupine i ove organizacije imaju u društvo uvesti poredak, na koji smo upozorili u našoj Enciklici »*Quadragesimo anno*« i tako postići priznanje kraljevstva Kristova na različitim područjima rada i kulture.

69. — Pa ako je radi novih uvjeta gospodarskoga i socijalnoga života država negdje smatrala potrebitim da intervenira i čak asistira ili posebnim zakonskim odredbama direktno regulira takove ustanove (dakako sačuvavši dužno poštovanje prema slobodi i privatnoj incijativi) i u takovim prilikama Katolička Akcija ne smije ostati izvan realnosti. U takovom slučaju ona mora razborito pružiti svoj idejni doprinos, proučavajući nova pitanja u svjetlu katoličke nauke kao i svoj udio u radu, sudjelujući predano i lojalno preko svojih članova u novim oblicima i ustanovama, unošići u njih kršćanski duh, koji je uvijek princip reda i uzajamne bratske suradnje.

Poziv radnicima

70. — Osobito bi htjeli naročito očinsku riječ upraviti našim dragim katoličkim radnicima, mladima i starijima. Oni su možda baš kao nagradu za njihovu toliko puta herojsku vjernost u ovim tako teškim vremenima, primili vrlo plemenitu i tešku zadaću. Njima je namijenjeno, da pod vodstvom svojih biskupa i svećenika, natrag Crkvi i Bogu privedu ono golemo mnoštvo svoje braće po radu, koja su se odalečila od Boga, ogorčena, što nisu bili shvaćeni i što s njima nije bilo postupano onako kako se dolikuje dostojsanstvu, na koje imaju pravo. Katolički radnici će svojim primjerom, svojim riječima, pokazati toj svojoj zalutaloj braći, da je Crkva nježna majka za sve one, koji rade i trpe i da nije nikada propuštala niti će propuštati svoju svetu materinsku dužnost, da brani svoje sinove. Ako ova dužnost, koju moraju izvršavati u rudnicima, u tvornicama, na gradilištima i posvuda gdje se radi, od njih traži velikih žrtava, neka se sjete, da je Spasitelj svijeta dao primjer ne samo rada nego još i žrtve.

Potreba sloge među katolicima

71. — Konačno svim našim sinovima, svih staleža i svih naroda, svih svećeničkih i lajičkih skupina u Crkvi želimo ponovno uputiti najhitniji apel na slogu. Često je naše očinsko srce bilo ražalošćeno rascjepima, koji dovode do borbe među sinovima iste Majke Crkve, rascjepima, tako ništetnim po svojim uzrocima, ali uvijek tragičnim po svojim posljedicama. I tako se događa, da prevratnici, koji nisu tako brojni iskorišćuju ove sporove, zaoštravaju ih i ko-

načno čak, da posvade katolike međusobno. Premda se možda površnom promatraču današnjih dogodaja može činiti, da Mi bez potrebe pozivljemo na slogu, ipak smatramo potrebnim, da poziv ponovimo zbog onih, koji nisu shvatili ili možda neće da razumiju. Oni koji rade na povećanju nesloge među katolicima uzimaju na sebe strahovitu odgovornost pred Bogom i pred Crkvom.

Poziv svima, koji vjeruju u Boga

72. — Ali u ovoj borbi, koju vode tamne sile protiv same ideje o Božanstvu, nadamo se, da će borba biti hrabro poduprta ne samo od onih, koji se diče imenom Kristovim nego i od svih ljudi — a njih je golema većina na svijetu — koji još vjeruju u Boga i časte Ga. Dakle obnavljamo naš poziv upućen pred pet godina u Našoj Enciklici *Caritate Christi*, da bi svi oni koji vjeruju lojalno i srčano poradili »da spase ljudski rod od teške opasnosti, koja mu prijeti«. Jer, kazali smo tada, »vjera u Boga je nepokolebivi temelj svakoga socijalnoga uređenja i svake odgovornosti na zemlji i radi toga svi oni, koji ne žele anarchiju i teror moraju energično raditi, da nebi neprijatelji vjere postigli svoj otvoreno najavljeni cilj.«⁴⁵

Dužnosti kršćanske države

Pomoć Crkvi

73. — Sagraditi kršćansko društvo i u današnjim vremenima pobijati i skršiti napore komunista, to je, časna Braća, u doktrinarnom i praktičnom pogledu

⁴⁵ *Caritate Christi*, 3. svibnja 1932. — A. A. S., vol. XXIV, p. 184.

pozitivni cilj, koji želi postići Crkva na temelju one misije, koju joj je povjerio Krist. U tu svrhu smo uputili apel na sve društvene slojeve. Tome duhovnom podhvatu Crkve, kršćanska država ima pružiti pozitivnu pomoć, pomažući Crkvu u tome poslu onim sredstvima, kojima raspolaže. To su doduše vanjska sredstva ali i njima je u prvom redu cilj dobro duša.

74. — Države će dakle učiniti sve kako nebi i na njihovom teritoriju haraćila bezbožnička propaganda, koja ruši sve temelje poretna. Ne može biti autoriteta vlasti na zemlji, ako nije priznavan autoritet Božanskoga Veličanstva. Zakletva ne može imati vrijednosti, ako nije položena u ime živoga Boga. Ponavljamo ono što smo tako uporno isticali, osobito u Nášoj Enciklici *Caritate Christi*. Kako se može održati bilo kakova pogodba i kakovu vrijednost može imati neki ugovor, onamo gdje nema nikakove garantije savjesti? Kako se može govoriti o garanciji savjesti tamo, gdje je nestala svaka vjera u Boga i gdje je nestao svaki strah Božji? Kad dignemo ovaj temelj, s njim se ruši čitav moral i više nema lijeka, koji bi mogao zapriječiti, da malo pomalo, ali neizbjegivo, dođe do propasti naroda, obitelji, države i same civilizacije.«⁴⁶

Briga za opće dobro

75. — Osim toga država ne smije ništa propustiti, da bi stvorila one materijalne uvjete života, bez kojih ne može postojati uređeno društvo; da bi pružila rada, osobito očevima obitelji i omladini. Radi toga treba navesti one krugove, koji posjeduju, da radi bit-

⁴⁶ *Caritate Christi*, 3. svibnja 1932. — A. A. S., vol. XXIV, p. 190.

nih potreba općega dobra preuzmu na sebe terete, bez kojih nema spasa ni ljudskom društvu, a ni njima samima. Ali mjere, koje u tome smjeru poduzimlje država moraju biti takove, da one uistinu pogađaju one, koji stvarno u svojim rukama drže najviše kapitale i trajno ih uvećavaju na štetu drugih.

Razborita i mudra uprava

76. — Sama pak država, vodeći računa o svojoj odgovornosti pred Bogom i pred društvom ima po mudroj i trijeznoj upravi pružiti primjer svima drugima. Danas teška svjetska kriza traži više nego ikada, da oni koji raspolažu golemin fondovima, plodom i znojem milijuna podanika, imaju uvijek pred očima jedino opće dobro i da nastoje štogod je više moguće oko njegova promicanja. Na isti način neka funkcionari i svi državni činovnici uz obavezu savjesti ispunjavaju vjerno i nesebično svoje dužnosti. Time će naslijedovati svijetle primjere iz prošlosti i sadašnjosti onih značajnih ljudi, koji su u neumornom radu žrtvovali sav svoj život za dobro domovine. Konačno u gospodarskim odnosima među državama, neka brižno nastoje oko uklanjanja umjetnih zapreka gospodarskoga života. Te zapreke dolaze od osjećaja mržnje i nepovjerenja. Sjetimo se, da svi narodi na svijetu tvore jedinstvenu obitelj Božju.

Crkvi treba dati slobodu

77. — Ali u isto je vrijeme država dužna Crkvi dati punu slobodu, da bi mogla izvršavati svoju božansku, čisto duhovnu misiju. Time će moćno doprinijeti i samome izbavljenju naroda iz strahovitih smutnja današnjice. Danas se sa svih strana čuju očajni

pozivi svim duhovnim i moralnim snagama. To je i pravo, jer ako hoćemo pobijati zlo, tada treba gledati u njegovo podrijetlo, koje je duhovne naravi. I iz toga otrovnoga izvora po paklenskoj logici izlaze sva zla komunizma. Danas se među svim moralnim i duhovnim snagama ističe bez sumnje Katolička Crkva i radi toga i samo dobro čovječanstva traži, da se ne prave zapreke njezinoj akciji.

78. — Tko radi drukčije i drži, da će ipak postići cilj samo čisto ekonomskim i političkim sredstvima, žrtva je opasne zablude. Zar ne znači promicati materijalizam, kojega je komunizam plod, kad se vjera isključuje iz škole, iz odgoja, iz javnoga života i kada se izvrgavaju ruglu predstavnici Crkve i njezini obredi? Ni najbolje organizirana sila, ni zemaljski ideali, pa bili oni najveći i najplemenitiji, ne mogu obuzdati pokret, koji vuče svoje korijenje upravo iz pretjernoga poštovanja zemaljskih dobara.

79. — Nadamo se, da će oni, koji imaju u rukama sudbinu naroda sve više i više osjećati temeljnu dužnost, da ne priječe Crkvu u vršenju njezine misije, ako radi ničega drugoga, a ono radi toga, što osjećaju krajnju opasnost, kojoj su danas izvrgnuti narodi. I to tim prije, što će radeći tako za vječnu sreću ljudi ujedno raditi i za njihovu vremenitu sreću.

Očinski poziv zalutalima

80. — Ne možemo završiti ovu našu Encikliku, a da ne uputimo riječ onim našim sinovima, koje je već ili skoro zahvatilo zlo komunizma. Živo ih potičemo, da poslušaju glas oca, koji ih ljudi. Molimo Gospodina, da ih prosvijetli, da bi napustili skliski put,

koji sve vodi u golemu, strahovitu propast i da bi i oni priznali, da je jedini Spasitelj Isus Krist, Naš Gospodin »jer nema drugoga imena pod nebom danoga ljudima, u kojem bismo se mi mogli spasiti.«⁴⁷

Zaključak

Sv. Josip uzor i zaštitnik

81. — I da bi pospješili toliko od svih željkovani »Mir Kristov u Kraljestvu Kristovu«⁴⁸ stavljamo veliku akciju katoličke Crkve protiv komunizma pod zaštitu moćnoga zaštitnika Crkve sv. Josipa. On sam pripada radničkoj klasi. On sam je iskušao težinu siromaštva na sebi i na svetoj obitelji, koje je bio budna i ljubljena glava. Njemu je bilo povjerenovo božansko Dijete, kad je Herod na njega poslao svoje krvnike. Životom najvjernijega izvršavanja dnevnih dužnosti, ostavio je primjer svima ovima, koji moraju zasluživati kruh radom svojih ruku i zaslužio je, da bude nazvan Pravednikom i živim uzorom one kršćanske pravednosti, koja mora vladati u društvenom životu.

82. — Očima uprtim gore, naša vjera vidi nova nebesa i novu zemlju, o kojima govori Naš prvi predšasnik sveti Petar.⁴⁹ I dok se obećanja lažnih proroka gase na ovoj zemlji u krvi i suzama, dotle nebeskom ljepotom sjaji apokaliptičko proročanstvo o Spasitelju svijeta: »Evo sve novo činim«.⁵⁰

⁴⁷ Djela Apostolska, IV, 12.

⁴⁸ Enc. *Ubi arcana*, 23. pros. 1932. — A. A. S., vol. XIV, 1922. p. 691.

⁴⁹ Posl. sv. Petra, III, 13; Izaija, LXVI, 22; Apok. XXI, 1.

⁵⁰ Apok. XXI, 5.

Ne preostaje nam drugo, nego podignuti očinske
ruke, da bi Apostolski blagoslov sašao na vas, na vaš
kler i vjernike, na čitavu veliku katoličku obitelj.

*Dano u Rimu kod svetoga Petra na blagdan sv.
Josipa, Zaštitnika Universalne Crkve, dne 19. ožujka
1937. godine XVI. Našega Pontifikata.*

P-I-U-S PP. XI

RASPORED SADRŽAJA

	Strana
SVEČANA OSUDA KOMUNIZMA	3
DIVINI REDEMPTORIS	7
1. Držanje Crkve prema komunizmu	8
Prijašnje osude	8
Čini sadašnjega pontifikata	9
Potreba novog svečanog dokumenta	10
2. Nauka i plodovi komunizma	11
<i>Nauka</i>	11
Lažni ideal	11
Evolucionistički Marksov materijalizam	11
Sudbina ljudske ličnosti i obitelji	12
Što spremaju društvu	13
<i>Širenje komunizma</i>	15
Lažna obećanja	15
Liberalizam je pripremio put komunizmu	16
Spretna i golema propaganda	16
Urota šutnje u štampi	16
<i>Žalosne posljedice</i>	17
Rusija i Meksiko	17
Strahote komunizma u Španjolskoj	17
Borba protiv svega božanskoga	19
Terorizam	19
Očinska misao na potlačene narode u Rusiji	20
3. Svijetla nauka Crkve	21
<i>Bog je vrhovna realnost</i>	21
<i>Čovjek i obitelj u svijetlu vjere i razuma</i>	21

	Strana
<i>Narav društva</i>	22
Gospodarski i socijalni poredak	24
Socijalna hijerarhija i prerogative države	25
<i>Ljepota crkvene nauke</i>	26
<i>Zar Crkva nije radila u skladu sa svojom naukom?</i>	28
 4. <i>Lijekovi i sredstva</i>	 30
<i>Obnova kršćanskoga života</i>	31
Temeljni lijek	31
<i>Odricanje od zemaljskih dobara</i>	32
Kršćanska ljubav	34
Dužnosti stroge pravde	36
Socijalna pravda	37
<i>Studij i širenje socijalne nauke</i>	39
<i>Predobrana od komunističkih zasjeda</i>	40
<i>Molitva i pokora</i>	41
 5. <i>Predvodnici i pomoćnici u socijalnom djelu Crkve</i>	 43
<i>Katolička Akcija</i>	45
<i>Pomoćne organizacije</i>	47
<i>Staleške organizacije</i>	47
<i>Poziv radnicima</i>	48
<i>Potreba slike među katolicima</i>	48
<i>Poziv svima, koji vjeruju u Boga</i>	49
<i>Dužnosti kršćanske države</i>	49
<i>Pomoć Crkvi</i>	49
<i>Briga za opće dobro</i>	50
<i>Razborita i mudra uprava</i>	51
<i>Crkvi treba dati slobodu</i>	51
<i>Očinski poziv zalutalima</i>	52
<i>Zaključak</i>	53
<i>Sv. Josip uzor i zaštitnik</i> ,	53

RAZOCARANI KOMUNIST

U ovoj brošuri je izneseno što o Sovjetskoj Rusiji piše francuski književnik André Gide, koji je do nedavna po čitavom svijetu bio slavljen kao veliki komunista. Iz njegova se pisanja najbolje vidi kako je sada u Rusiji.

MASONERIJA U HRVATSKOJ

Nitko dosada nije pokušao prikazati noviju hrvatsku povijest tako, da uzme u obzir i rad slobodnih zidara. Mnoge stranice naše povijesti bit će jasnije, kad se uzme u obzir rad i pogubni utjecaj loža.

Brošura »Masonerija u Hrvatskoj« (I. Dio), rasprodano.

»Masonerija u Hrvatskoj — Drugi dio« obrađuje zanimljivo razdoblje od 1903. do 1912. Tu su izneseni zanimljivi podatci, koji na poseban način osvjetljuju našu noviju povijest.

»Masonerija u Hrvatskoj — III. dio« nastavlja obradivanjem rada masonerije od 1912.—1916. Veoma zanimljivo su obrađena poglavlja »Masonerija i naprednjaci«, »Veze sa srpskom masonerijom« te »Masonerija i sarajevski atentat«.

Četvrti svezak donosi povijest masonerije u Hrvatskoj za vrijeme rata. Osobito je značajno, da je tu donesen prvi popis masonerije u Hrvatskoj prema službenim podatcima koncem 1918.

OD MATERIJALIZMA K RELIGIJI

U ovom dvobroju, najveći hrvatski suvremeni filozof dr Stj. Zimmermann, razlaže problem metafizike na lak i razumljiv način.

Dugo je naša omladina očekivala ovako jasnu i odlučnu riječ, koja će joj pokazati pravi put u šumi problema, koji postavlja današnji svijet o svrsi i smislu života.

MATIJA GUBEC

U ovom broju bavi se prof. P. Grgec historijskim likom Matije Gubca, borca i mučenika za prava hrvatskih seljaka. Svojom poznatom rutinom i na temelju historijskih dokaza pisac obara mnoga neispravna mišljenja. Danas, u doba hrvatskog seljačkog pokreta, mora svaki da zna istinu o »muškoj puntariji« i »seljačkom kralju«.

KOMUNISTIČKE KRILATICE

U ovoj brošuri je dr. B. Perović iznio zanimljive podatke o nepoštenom načinu komunističke borbe. Tu su lijepo i vješto izneseni odgovori na komunističke prigovore protiv Crkve (Katolici i kapitalizam — Revolucija — »Blagoslov oružja« — Gradnja crkava u Zagrebu i t. d.).

Upravo je iz štampe izašla druga knjiga jubilarnog izdanja „Zbora duhovne mlađeži zagrebačke“

FILOZOFIJA I RELIGIJA

od sveučilišnog profesora dra S. Zimmermanna

Nema sumnje da će ovo snažno djelo prof. Zimmermanna iznenaditi svu našu intelektualnu čitalačku publiku, nakon razgrabljenog I. dijela (još je samo nekoliko desetaka svezaka preostalo) Filozofija i Religija.

Čim je knjiga izašla svratila je na sebe najozbiljniju pozornost već informiranog svijeta. To se po sebi razumije, jer kako naslov o sadržaju, tako i silna spremna piščeva najbolji su nam jamac za snagu i vrijednost ovoga djela. Zbor već prima narudžbe.

Ovaj II. dio, iako je po svome naslovu i po svojoj organizacijskoj cjelini usklađen sa prvim dijelom, ipak sam po sebi sadrži posebno djelo.

Tako i oni koji su bez prvog dijela, mogu da se sa ovim u svemu posluže i upoznade u glavnom sa kompletним djelom, ali se po sebi razumije da tek I. i II. svezak zajedno čine potpuno djelo, koje Zbor izdaje kao svoju jubilarnu publikaciju.

Oprema same knjige vrlo je ukusna — u najmodernijem uvezu tako da je i sa tehničke strane dotjerana.

Ova knjiga može poslužiti kao najjača obrana kršćanske filozofije proti modernih filozofskih zabluda, napose proti marksističkog materijalizma.

Knjigu izdaje „Zbor duhovne mlađeži zagrebačke“ kao svoje jubilarno izdanje. Narudžbe se šalju direktno na izdavača: Zagreb, Kaptol 29. broj ček. računa 32.145.

Cijena I. dijela knjige: uvezana samo Din 70,
broširana samo Din 55.

Cijena II. dijela knjige: uvezana samo Din 70,
broširana samo Din 55.

Knjižare i pretplatnici MOSK-a imadu 25% popusta na broširanoj, a za uvezanu + 15 din više. Đaci imaju poseban popust.